

Paradigmen som måste vältas för att få skolan på rätt köl

Inger Enkvist har skrivit den bok om skolan som alla borde läsa, skolministern i synnerhet. Den har titeln "**Kunskap i kris – Ideologier i svensk skola på 2020-talet**" (Gidlunds förlag). Inger Enkvist är språkprofessor i Lund och har redan tidigare gjort en stor insats för att belysa feltänkandet bakom den svenska flumskolan. Bland annat har hon publicerat en gedigen studie av läroplaner från 1962 och framåt. Hon är något av en skolans Jeanne D'Arc i mod, kraft och envetenhet, utöver enastående kunskap.

Enkvists nya bok är särskilt betydelsefull genom att den går till botten med de föreställningar som underbyggt mer än 60 års felvandring i svensk skola. Ofta handlar skoldebatten om enskildheter, och från Liberalerna kommer under nuvarande ledarskap diverse hugskott. Men bakom det som format den moderna svenska skolan - skollagen, kursplanerna, lärarutbildningarna, inriktningen hos skolmyndigheterna – ligger fundamentala paradigmen, ideologiskt präglade fönster genom vilka verkligheten ses.

Dessa paradigmen är framförallt tre:

1. Föreställningen om "*den ädle vilden*" ("the noble savage" på engelska). Den går tillbaka till Jean-Jacques Rousseau och hans bok "*Émile*", först publicerad 1762. Idéerna fördes vidare av framförallt den amerikanske pedagogen John Dewey, som än i dag är ett prominent namn på lärarutbildningarna i Sverige. Barnet ses som av naturen gott och ska inte bli föremål för uppfostran av de vuxna. Auktoritet kan bara förstöra barnet. Så kan föreställningen kort sammanfattas.
2. *Socialkonstruktivismen*. Denna bygger på en utopisk strävan att få fram "en ny människa" som är befriad från tidigare generationers erfarenheter, traditioner, kultur och värden. Den nya människan är jämlik, tolerant och ädel, beredd att ingå i ett kommande närmast paradisiskt socialistiskt samhälle.
3. *Postmodernismen*. Dess kärna är att det inte finns någon fast kunskap, och att alla därför är fria att skapa sin egen kunskapsgrund. Skolan ska inte bygga på att lärare med goda ämneskunskaper lär ut fakta och färdigheter till sina elever. De unga ska i stället söka sin egen version av föreställningar om världen, vara små forskare redan i tidig ålder.

Det går inte att förstå svenska skoldokument utan att se kraften hos dessa paradig. Skollagen, även den som lades fram av Jan Björklund som skolminister, anger en värdegrund för skolan som enbart handlar om jämlikhet, tolerans och demokrati (tolkad som fritt tyckande). Den fylls ut av myndigheterna med diverse "woke"-värden i tiden, som att det inte finns biologiskt grundade kön, att rasism är "systemisk" och att "naturen" ska ersätta "människan" eller "Gud" som alltings grund. Det står inte ett ord i gällande skollag om att "fostran" skulle vara en del av skolans uppdrag. Traditionella borgerliga fostransvärden som flit, gott uppförande, punktlighet, uthållighet under motstånd, respekt för andra och för tidigare generationers erfarenheter, bildningssträvan – allt sådant saknas helt i skollagen.

Att kursplaner och betygskriterier ser ut som de gör är ingen tillfällighet. De som skrivit kursplanerna är ofta fångade av postmodernismen. När den duktiga och självständiga radioreportern Katarina Gunnarsson intervjuade professorn bakom kursplanen i historia om varför den inte innehöll tydliga krav på kunskap om ryska revolutionen och bolsjevikernas kupp 2017 var hans försvar att det inte finns någon bestämd kunskap om den; det finns bara olika meningar...

Ytterligare ett exempel, bland många, är när Skolinspektionen med stor kraft slagit ner på att Internationella Engelska Skolan har en klädkod i sina skolor. Skolinspektionen hävdar, med Maktens fulla kraft, att skolan inte får ha någon synpunkt på hur eleverna kommer klädda till skolan som arbetsplats. Det är OK att ha ansiktet täckt med Niqab, eller att komma till skolan i kalsonger eller pyjamas, eller sitta med huvudbonad på inomhus – ty allt är uttryck för den unga människans personliga yttrandefrihet. Vuxna ska inte lägga sig i.

x x x

Inger Enkvist har tagit på sig den enorma bördan att klarlägga varifrån var och en av de tre styrande paradigmen kommer, deras historia och ledande företrädare samt hur de har erövat en sådan dominans över elitens tänkande om skolan – inte enbart i Sverige, men starkare i Sverige än i till exempel Finland. Postmodernismen är mest inspirerad av franska sociologer, som Foucault, för vilka allt är upplöst och den återstående "verkligheten" bildas av symboler och kamp om sociala tillhörigheter och positioner.

Enkvists bok är ett kraftprov och ett mästerverk. För de många som inte har förstått grunderna bakom den starkt präglade "**progressivismen**" i skolpolitiken och de dominerande institutionerna på skolområdet blir läsningen

en aha-upplevelse. Analysen får extra konkretion genom att Enkvist går igenom de specifika utslag som progressivismen fått i olika ämnen i skolan, även de naturvetenskapliga.

Enkvist påpekar att den moderna hjärnforskningen ger starkt stöd för en mer traditionalistisk syn på lärarens roll. Det måste finnas en basal ordning i lärmiljön för att arbetsminnet ska kunna fokusera på inläring. Att erövra kunskap på egen hand, genom en slags "miniforskning", är en ytterst ineffektiv metod. När vuxna slutar utöva auktoritet, följer därav inte frihet utan att de starka i kamratgänget tar över, ofta med mobbning och gruppförtryck som följd. Pojkar, särskilt, har inte en fullt utvecklad impuls kontroll förrän efter 20 års ålder och behöver stödet av en struktur som upprätthålls med vuxenauktoritet.

Enkvist listar några myter som vederlagts av senare års forskning:

"x Undervisning ska vara rolig.

x Läraren ska inte undervisa utan stödja.

x Elever ska arbeta i egen takt.

x Man ska inte ha examina, eftersom var och en ska arbeta i egen takt.

x Det ska inte finnas ett visst kursinnehåll som ska läras, utan elever ska kunna välja efter intresse och utvecklingsnivå."

Hon konstaterar också; "Unga personer utvecklas inte moraliskt utan undervisning och utan regler."

Ännu ett citat att ta till sig från boken:

"Kärnan i problemen i dagens skola kan sägas vara att man lämnat bakom sig idén att det är en förmån att få gå i skola. Nu är idén att alla måste vara i skolan och att skolan ska vara lika för alla. Samtidigt har man tagit ifrån skolan möjligheten att få sina regler respekterade. Om elever inte arbetar, får man i dag inte avvisa dem från klassrummet annat än under speciella omständigheter, och om de avvisas är de snart tillbaka igen. Om elever inte har de förkunskaper som de behöver, anses detta vara skolans problem och inte elevens. Om eleven är oförskämd mot lärare, ljuger eller till och med hotar lärare eller medstudenter, får eleven ändå vara kvar i skolan, ja, måste vara kvar."

De tre paradigmen har under många årtionden gjort sin skadeverkan i alla delar av skolväsendet. Därav följer, konstaterar Inger Enkvist i slutkapitlet, att allt måste ses över på nytt. "Läroplanerna måste skrivas om helt.

Ämneskunskaperna måste stärkas på varje nivå genom innehållsrika och välbalanserade läroplaner.... Timplaner måste ses över så att det finns utrymme för den inläring som vi vill se."

Skollagen behöver skrivas om. "Föräldrars ansvar för att stödja elevernas skolarbete behöver understrykas. Skollagen ska försvara elevers rättighet att inte få sin utbildning förstörd av andra elever. Lärare måste ges större befogenheter att upprätthålla ordning och kräva arbete."

Läroplanerna bör omorganiseras helt, ämneskunskaperna sätts i centrum och huvuddelen av utbildningen sedan ske via praktik med handledning. Ny biologisk kunskap om barnet och om hjärnans utveckling måste in. Pedagoger avskyr den tanken, då den strider mot deras föreställning att det inte får finnas entydiga biologiska fakta bortanför ideologiska konstruktioner.

Hur lång tid skulle det ta att i grunden förändra skolan, med ett medvetet synsätt som bryter mot de hittills styrande tre paradigmen – att ersätta "progressivismen" med en "kunskapsskola" som förenar traditionella insikter med rön från modern hjärnforskning?

Inger Enkvist menar, med referenser till internationella erfarenheter, att det borde vara möjligt på "runt sex år". Vi måste då också dra lärdom av Jan Björklunds erfarenheter som skolminister. Han hade rätt idéer och åstadkom en del, men han underskattade kraften hos de tre paradigmen och den motståndskraft de bildade i alla delar av systemet. Tyngden av dessa ingrodda föreställningar, förstärkta via självrekrytering i centrala miljöer, är så stark att "fakta" inte rubbar dem. Man måste gå till botten med själva föreställningarna, välta paradigmen.

Förändringen är bara möjlig "om det utses kunniga och principfasta personer i ledningen för reformen och de får politiskt stöd under hela processen".

Här finns nog det avgörande problemet. Någon sådan ledning och ett sådant politiskt stöd finns inte inom synhåll. I stället för att gå till kamp mot de paradigmen som har sänkt svensk skola, och på den grunden forma en bred reformagenda, tycks även den liberala skolministern se som sin främsta uppgift att angripa friskoleväsendet. Detta trots att många friskolor, främst bland dem i grundskolan Internationella Engelska Skolan, tillkom som en reaktion på progressivismens härjningar och gav föräldrar ett mer traditionellt, verklighetsförankrat, alternativ för sina barns utbildning och fostran.

Skolan är för viktig för att man ska låta mediavänsterns förening med "progressivismen" föranleda en politisk anpasslighet bort från det som en borgerlig regering borde ta itu med. Men det tycks vara vad som pågår. Att bryta progressivismens dominans i det svenska skolväsendet är en tung uppgift,

även för en regering som sätter axlarna till. För en regering som inte ens vågar försöka, blir den ogörlig.

Hans Bergström

Docent i statsvetenskap och f d chefredaktör för Dagens Nyheter. Engagerad sedan årtionden i debatten om den svenska skolan, verksam på ägarnivå i Internationella Engelska Skolan och gift med dess grundare Barbara Bergström.